

УДК [796.071.4:796.01:316]

DOI <https://doi.org/10.24195/olympicus/2023-2-5>

Кліменко Анастасія Віталіївна

аспірантка кафедри педагогіки

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ORCID ID: 0000-0001-5830-7679

ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ ІЗ ПРОБЛЕМ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

У статті представлено, що багатовекторність сфери фізичної культури і спорту передбачає її участь у формуванні, зміцненні, збереженні здоров'я громадян, підвищенні працездатності та збільшенні тривалості активного життя населення, утвердженні міжнародного спортивного авторитету України. Водночас у країні має місце недооцінка соціально-економічної, оздоровчої та виховної ролі фізичної культури і спорту, відсутня чітко скоординована програма взаємодії різних державних структур і громадських організацій, які беруть участь у фізкультурно-спортивному русі, що негативно позначається на здоров'ї населення та соціально-економічному розвитку держави. Одна із ключових проблем, з якою стикається сфера, – це невідповідність суспільним запитам і потребам держави та європейським стандартам системи її кадрового забезпечення. Одним із дієвих інструментів подолання недоліків функціонування та розвитку системи є соціальний діалог, який дозволить урахувати внутрішні причини та євроінтеграційні устремління. **Матеріали та методи.** Методологічна база дослідження зорієнтована на комплексне розв'язанні проблеми, що потребує міждисциплінарного підходу. Методи аналізу і синтезу, абстрагування й узагальнення. **Результати.** Авторами представлено засади європейської політики щодо побудови соціального діалогу у сфері спорту. Розкрито взаємозв'язок між розвитком людського капіталу та системою кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту. Представлено тенденції щодо розвитку ринку праці у сфері фізичної культури і спорту в Україні, орієнтуючись на перспективи розвитку освіти. **Висновки.** Система фізкультурно-спортивної освіти в Україні розвивається в ринковому середовищі, головними параметрами якого є стан попиту та пропозиції товару «робоча сила фахівця сфери фізичної культури і спорту». Основу ринкового середовища становить галузевий ринок праці, який функціонує та розвивається в тісному взаємозв'язку з ринком освітніх послуг, які надають заклади фахової передвищої та вищої освіти за спеціальностями 017. Фізична культура і спорт, 014.11. Середня освіта (фізична культура). Відповідно, одним із шляхів досягнення узгодженості суб'єктів ринку праці сфери фізичної культури і спорту є запровадження системного моніторингу галузевого ринку праці на всіх рівнях адміністративно-територіального устрою, а також корегування відповідної нормативно-правової бази. Оптимізація кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту являє собою комплекс дій, які спрямовані на розвиток кадрового потенціалу. Шляхами реалізації цього вектора розвитку сфери є планування кадрових потреб; установлення кваліфікаційних вимог до відповідних професій; підготовка та безперервний професійний розвиток фахівців; сертифікація готовності фахівців до ефективного виконання функціональних обов'язків; здійснення матеріального та морального заохочення працівників. Соціальний діалог із проблем кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту має бути націлений на адаптацію до мінливого ринку праці на тлі переходу до цифрової та кліматично нейтральної економіки, появи нових форм зайнятості. Результати галузевого соціального діалогу роботодавців, працівників і представників закладів фахової передвищої та вищої освіти сприятимуть поліпшенню умов життя та праці фахівців (оплата праці, тривалість робочого дня, щорічна відпустка, відпустка по догляду за дитиною, навчання, заходи з охорони здоров'я та безпеки).

Ключові слова: людський потенціал, кадри, фізкультурно-спортивні організації, ринок праці, зайнятість, соціально-економічна роль.

Вступ. Багатовекторність сфери фізичної культури і спорту передбачає її участь у формуванні, зміцненні, збереженні здоров'я громадян, підвищенні працездатності та збільшенні тривалості активного життя населення, утвердженні міжнародного спортивного авторитету України. Водночас у країні має місце недооцінка соціально-економічної, оздоровчої та виховної ролі фізичної культури та спорту, відсутня чітко скоординована програма взаємодії різних державних структур і громадських організацій, які беруть участь у фізкультурно-спортивному русі, що негативно позначається на здоров'ї населення та соціально-економічному розвитку держави. І одна із ключових проблем, з якою стикається сфера, – це невідповідність суспільним запитам і потребам держави та європейським стандартам системи її кадрового забезпечення. Одним із дієвих інструментів подолання недоліків функціонування та розвитку системи є соціальний діалог, який дозволить урахувати внутрішні причини та євроінтеграційні устремління.

Матеріали та методи. Методологічна база дослідження зорієнтована на комплексне розв'язання проблеми, що вимагає міждисциплінарного підходу. Методи аналізу і синтезу, абстрагування й узагальнення.

Результати. Стратегічним завданням сталого розвитку України є розвиток людського капіталу з метою забезпечення умов для розвитку національної економіки, яке поєднує в собі такі блоки питань:

- медико-демографічна ситуація;
- охорона здоров'я;
- освіта і наука;
- культура;
- фізична культура і спорт;
- рівень життя, зайнятість і соціальна підтримка населення;
- забезпечення рівності чоловіків і жінок [8, с. 3].

Людський капітал формує 70 % національного багатства розвинутих країн і 33 % національного багатства України. Такий суттєвий ріст частки людського капіталу в національному багатстві розвинутих країн пояснюється насамперед формуванням економіки знань, яка є частиною постіндустріального розвитку. Відповідно до методології Світового банку, оцінка людського капіталу має відображати продуктивність наступного покоління працівників у порівнянні з еталоном повної освіти та 100 % здоров'я людей. Відповідно до оцінок Світового банку, народжена у 2020 р. українська дитина до повноліття набуде лише 63 % продуктивності в порівнянні з еталоном.

Критеріями оцінки людського капіталу держави є:

- рівень здоров'я та тривалість життя населення;
- рівень освіти та її відповідність потребам ринку праці;
- зайнятість і продуктивність праці;
- рівень науки й інновацій [3, с. 4; 4, с. 77; 5].

Орієнтуючись на виклики та суперечності, з якими стикається сфера фізичної культури та спорту, М. Дутчаком (2020 р.) сформульоване сучасне трактування поняття «кадрове забезпечення сфери фізичної культури і спорту», визначено його стратегію в Україні, яка передбачає вирішення низки актуальних завдань, як-от:

- 1) запровадження нової методики збору й аналізу статистичної інформації стосовно задіяних фахівців;
- 2) установлення соціальних нормативів рівня забезпеченості кадрами, які провадять фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність, на кожні 10 тисяч громадян;
- 3) здійснення комплексних заходів зі створення нових робочих місць;
- 4) підвищення престижності професій на ринку праці;
- 5) розроблення та затвердження галузевої рамки кваліфікацій і відповідних професійних стандартів;
- 6) формування та реалізація стратегії розвитку фахової освіти [1, с. 125].

Інноваційний підхід до підготовки кадрів для сфери фізичної культури і спорту орієнтується на ключові напрями перспективного розвитку освіти, які сформульовані колективом авторів у Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2021 р.), як-от:

1. Провідна роль освіти та її науково-методичного супроводу в умовах інноваційного типу прогресу.
2. Безперервна освіта впродовж життя від народження людини.
3. Людиноцентризм, реалізація особистого потенціалу в освіті.
4. Компетентнісний підхід, орієнтація на ключові компетентності для навчання впродовж життя.
5. Інтеграція та синергія формальної, неформальної й інформальної освіти.
6. Забезпечення та вдосконалення якості освіти, підтримання її конкурентоспроможності як основи успішності нації.
7. Утворення європейського та світового просторів освіти та досліджень, європейська та глобальна освітня та дослідницька інтеграція.
8. Націєутворювальна місія освіти [6, с. 164].

На наш погляд, одну із провідних і активних ролей у соціальному діалозі із проблем кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту відіграє Федерація роботодавців України, діяльність якої стратегічно спрямована на:

1. Сприяння формуванню здорового ринкового середовища у сфері професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, зокрема:
 - участь у формуванні критеріїв якості освіти з метою забезпечення відповідності даних критеріїв вимогам ринку праці;
 - матеріальне стимулювання якісної освіти;
 - справедлива прозора конкуренція в доступі до публічного фінансування закладів освіти.
2. Реформування системи державного та регіонального замовлення на підготовку кадрів із професійною (професійно-технічною), фаховою передвищою та вищою освітою відповідно до потреб і тенденцій розвитку ринку праці.
3. Налагодження співпраці між роботодавцями та закладами освіти в регіонах для посилення впливу роботодавців на формування структури підготовки кадрів відповідно до потреб роботодавців [7, с. 3].

Однак натеper Всеукраїнське об'єднання організацій роботодавців галузі культури, відпочинку та розваг «Всеукраїнська спілка підприємців індустрії розваг», яке є членом Федерації роботодавців, не бере участь в обговоренні ключових питань соціального діалогу із проблем кадрового забезпечення сфери фізичної культури та спорту.

Останніми роками актуалізуються аналіз та імплементація досвіду, а також дієвих практик із питань реалізації цілей сталого розвитку, який накопичено в галузі фізичної культури та спорту за кордоном, що є надзвичайно цінним для спортивної сфери України [2, с. 63; 10, с. 730].

Аналіз Огляду Департаменту Організації Об'єднання Націй зі спорту для розвитку та миру, що окреслює внесок спорту в цілі сталого розвитку (2015 р.), дозволив авторам М. Дутчаку, Г. Путятиній розкрити потенціал зайнятості в системі спорту, з огляду на нову структуру сталого розвитку, для сприяння синергії, узгодженості та гармонізації програм для реалізації цілей сталого розвитку. На основі узагальнення тематичних публікацій авторами визначено роль і потенціал сфери спорту в реалізації всіх 17 цілей сталого розвитку з урахуванням інституційних особливостей системи зайнятості. Аналіз принципів, практик і норм, які транслюються Європейським Союзом у вирішенні питань зайнятості у сфері спорту, демонструє їхню спроможність і активне застосування як на локальному, так і на глобальному рівнях [2, с. 69].

Європейською комісією в контексті реалізації принципів ефективного управління представлено ініціативу, спрямовану на подальше зміцнення та просування соціального діалогу, як оптимального інструменту вирішення національних проблем. Соціальний діалог партнерів (стейкхолдерів) для вирішення нагальних проблем також рекомендовано використовувати як

інструмент дієвого рішення для адаптації ринку праці до цифровізації, ефективної діяльності організацій, а також навчання робочої сили екологічно чистих і цифрових навичок [9, с. 17].

З метою посилення соціального діалогу та колективного партнерства Європейською комісією сформульовано такі рекомендації:

- забезпечення консультації партнерів із розроблення та реалізації економічної політики, політики зайнятості та соціальної політики;
- розгляд і адаптація нових форм праці та нетипової зайнятості;
- забезпечення підвищення потенціалу організації працівників і роботодавців через безперешкодний доступ до інформації про них;
- заохочення розширення членства в соціальному партнерстві для діалогу профспілок і роботодавців;
- сприяння соціальному діалогу на міжнародному рівні [9, с. 33].

Соціальний діалог усередині фізкультурно-спортивної організації може бути синонімом діалогу із працівниками, якщо під час такої взаємодії розглядаються питання сталого розвитку та соціальної відповідальності менеджменту. Такий соціальний діалог може зробити стратегію соціальної відповідальності більш надійною для зовнішніх стейкхолдерів, оскільки вона підтримуватиметься працівниками конкретної організації.

Швидка інтеграція України в загальноєвропейський простір забезпечується безпосередньо та через реалізацію пілотного проєкту порівняння Національної рамки кваліфікацій із Європейською рамкою кваліфікацій, що сприятиме вдосконаленню Національної системи кваліфікацій України; модернізації ринку праці; розвитку освіти впродовж життя, формуванню спільних з Європейським Союзом інструментів взаємовизнання професійних і освітніх кваліфікацій.

Отже, соціальний діалог із проблем кадрового забезпечення сфери фізичної культури та спорту є стійким механізмом обговорення та погодження між зацікавленими сторонами (державою, роботодавцями, профспілками, освітніми та навчальними закладами), який дозволяє управляти ризиками функціонування та визначає стратегічні напрями розвитку системи кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту.

Висновки

1. Система фізкультурно-спортивної освіти в Україні розвивається в ринковому середовищі, головними параметрами якого є стан попиту та пропозиції товару «робоча сила фахівця сфери фізичної культури і спорту». Основу ринкового середовища становить галузевий ринок праці, який функціонує та розвивається в тісному взаємозв'язку з ринком освітніх послуг, які надають заклади фахової передвищої та вищої освіти за спеціальностями 017. Фізична культура і спорт, 014.11. Середня освіта (фізична культура). Відповідно, одним із шляхів досягнення узгодженості суб'єктів ринку праці сфери фізичної культури і спорту є запровадження системного моніторингу галузевого ринку праці на всіх рівнях адміністративно-територіального устрою, а також корегування відповідної нормативно-правової бази.

2. Оптимізація кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту являє собою комплекс дій, які спрямовані на розвиток кадрового потенціалу. Шляхами реалізації цього вектора розвитку сфери є планування кадрових потреб; установлення кваліфікаційних вимог до відповідних професій; підготовка та безперервний професійний розвиток фахівців; сертифікація готовності фахівців до ефективного виконання функціональних обов'язків; здійснення матеріального та морального заохочення працівників. Соціальний діалог із проблем кадрового забезпечення сфери фізичної культури та спорту має бути націлений на адаптацію до мінливого ринку праці на тлі переходу до цифрової та кліматично нейтральної економіки та появи нових форм зайнятості.

3. Результатами галузевого соціального діалогу роботодавців, працівників і представників закладів фахової передвищої та вищої освіти стануть поліпшенню умов життя та праці фахівців (оплата праці, тривалість робочого дня, щорічна відпустка, відпустка по догляду за дитиною, навчання, заходи з охорони здоров'я та безпеки).

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі є аналіз кількісних показників стану ринку праці сфери фізичної культури і спорту.

Література:

1. Дутчак М. Сучасна концепція кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2020. Вип. 2. С. 124–129. DOI: 10.32652.
2. Дутчак М., Путятіна Г. Інституційні особливості системи зайнятості у сфері спорту в Європейському Союзі. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. Вип. 4. С. 63–71. DOI: 10.32652.
3. Ковтунець В. Вимоги ринку праці до освітніх та професійних кваліфікацій працівників. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Вип. 4 (1). С. 1–7. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/316> (дата звернення: 08.12.2022).
4. Ковтунець В., Поліщук Н. Національна система кваліфікацій як інструмент формування якісного людського капіталу. *Законодавче забезпечення розвитку реального сектору економіки*. 2020. Вип. 5. С. 71–87. URL: <https://nqa.gov.ua/news/nacionalna-sistema-kvalifikacijak-instrument-formuvanna-akisnogo-ludskogo-kapitalu> (дата звернення: 11.01.2023).
5. Матеріали Міжнародного форуму «Людський капітал: безпека, відновлення, євроінтеграція», 8–9 грудня 2022 р. URL: <https://forum2022.nqa.gov.ua> (дата звернення: 15.10.2022).
6. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Кременя. Київ : КОНВІ-Прінт, 2021. 384 с.
7. Стратегія діяльності Федерації роботодавців України у сфері освіти і розвитку людського капіталу. URL: <https://fru.ua/ua/media-center/analytics> (дата звернення: 23.11.2022).
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 р. «Про Стратегію людського розвитку» : Указ Президента України від 2 червня 2021 р. № 225/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2252021-39073> (дата звернення: 17.11.2022).
9. Commission sets out concrete actions for greater involvement of social partners at national and EU level Brussels, 25 January 2023. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_23_290 (дата звернення: 01.02.2023).
10. Simmons Rob. Professional Labor Markets in the Journal of Sports Economics. *Journal of Sports Economics* 2022. Vol. 23 (6) P. 728–748. DOI: 10.1177/15270025211051062_journals.sagepub.com.

References:

1. Dutchak M., Putjatina Gh. (2022). Instytucijni osoblyvosti systemy zajnjatosti u sferi sportu v Jevropejsjkomu Sojuzi [Institutional features of the employment system in the field of sports in the European Union]. *Teorija i metodyka fizychnogho vykhovannja i sportu*. Vyp. 4. P. 63–71. URL: <https://doi.org/10.32652> (accessed: 25.09.2022) [in Ukrainian].
2. Dutchak M. (2020). Suchasna koncepcija kadrovogho zabezpechennja sfery fizychnoji kuljturny i sportu v Ukrajinі [The modern concept of personnel support in the field of physical culture and sports in Ukraine]. *Teorija i metodyka fizychnogho vykhovannja i sportu*. Vyp. 2. P. 124–129. URL: <https://doi.org/10.32652> (accessed: 28.01.2023) [in Ukrainian].
3. Kovtunecj V., Polishhuk N. (2020) Nacionaljna sistema kvalifikacij jak instrument formuvannja jakisnogho ljudsjkogho kapitalu [The national system of qualifications as a tool for the formation of high-quality human capital]. *Zakonodavche zabezpechennja rozvytku realjnogho sektoru ekonomiky*. Vyp. 5. P. 71–87. URL: <https://nqa.gov.ua/news/nacionalna-sistema-kvalifikacijak-instrument-formuvanna-akisnogo-ludskogo-kapitalu> (accessed: 08.12.2022) [in Ukrainian].
4. Kovtunecj V.V. (2022). Vymoghy rynku praci do osvitnikh ta profesijnykh kvalifikacij pracivnykiv [Labor market requirements for educational and professional qualifications of employees]. *Visnyk Nacionaljnoji akademiji pedagoghichnykh nauk Ukrajinjy*. Vyp. 4 (1). P. 1–7. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/316> (accessed: 11.01.2023) [in Ukrainian].
5. Materialy Mizhnarodnogho forumu “Ljudsjkyj kapital: bezpeka, vidnovlennja, jevointeghracija”, 8–9 ghrudnja 2022 roku [Materials of the International Forum “Human Capital: Security, Recovery, European Integration”, December 8–9, 2022] URL: <https://forum2022.nqa.gov.ua> (accessed: 15.10.2022) [in Ukrainian].

6. Nacionaljna dopovidj pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukrajini : monografija [National report on the state and prospects of education development in Ukraine : monograph] / Nac. akad. ped. nauk Ukrajiny / za zagh. red. V.Gh. Kremenja. Kyjiv : KONVI-Print, 2021. 384 p. [in Ukrainian].

7. Strateghija dijajnosti federaciji robotodavciv Ukrajiny u sferi osvity i rozvytku ljudsjkogho kapitalu [Strategy of the Federation of Employers of Ukraine in the field of education and human capital development]. URL: <https://fru.ua/ua/media-center/analytics> (accessed: 23.11.2022) [in Ukrainian].

8. Ukaz Prezydenta Ukrajiny vid 2 chervnja 2021 roku № 225/2021 «Pro rishennja Rady nacionaljnoji bezpeky i oborony Ukrajiny vid 14 travnja 2021 roku “Pro Strateghiju ljudsjkogho rozvytku”» [Decree of the President of Ukraine dated June 2, 2021, № 225/2021 “On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated May 14, 2021 “On the Strategy of Human Development”]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2252021-39073> (accessed: 17.11.2022) [in Ukrainian].

9. Commission sets out concrete actions for greater involvement of social partners at national and EU level Brussels, 25 January 2023. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_23_290 (accessed: 01.02.2023).

10. Simmons Rob (2022). Professional Labor Markets in the Journal of Sports Economics. *Journal of Sports Economics*. Vol. 23 (6). P. 728–748. URL: <https://doi.org/10.1177/15270025211051062> journals.sagepub.com (accessed: 21.01.2023).

Klymenko Anastassia

TENDENCIES OF SOCIAL DIALOGUE ON THE PROBLEMS OF STAFFING THE SPHERE OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

*The article presents that the multi-vector nature of the sphere of physical culture and sports implies its participation in the formation, strengthening, preservation of the health of citizens, increasing the working capacity and increasing the duration of the active life of the population, and establishing the international sports authority of Ukraine. At the same time, there is an underestimation of the socio-economic, health-improving and educational role of physical culture and sports in the country, there is no clearly coordinated program of interaction between various state structures and public organizations participating in the physical culture and sports movement, which negatively affects the health of the population and social economic development of the state. And one of the key problems that the sphere faces is the discrepancy between the public demands and the needs of the state and the European standards of its staffing system. One of the effective tools for overcoming shortcomings in the functioning and development of the system is social dialogue, which will take into account internal causes and European integration aspirations. **Materials and methods.** The methodological basis of the study is focused on a comprehensive solution to the problem that requires an interdisciplinary approach. Methods of analysis and synthesis, abstraction and generalization. **Discussion.** The authors present the foundations of the European policy on building a social dialogue in the field of sports. The interrelation between the development of human capital and the system of staffing in the sphere of physical culture and sports is revealed. The tendencies of the labor market development in the field of physical culture and sports in Ukraine are presented, focusing on the prospects for the development of education. **Results.** The system of physical culture and sports education in Ukraine is developing in a market environment, the main parameters of which are the state of supply and demand for goods, the labor force of a specialist in the field of physical culture and sports. The basis of the market environment is the sectoral labor market, functioning and developing in close relationship with the market of educational services provided by institutions of professional higher and higher education in the specialties 017 Physical culture and sports, 014.11 Secondary education (physical culture). Accordingly, one of the ways to achieve consistency among the subjects of the labor market in the field of physical culture and sports is the introduction of systemic monitoring of the sectoral labor market at all levels of the administrative-territorial structure, as well as the adjustment of the relevant regulatory framework. Optimization of staffing in the sphere of physical culture and sports is a set of actions aimed at developing human resources. The way to implement this vector of development of the sphere is planning of personnel needs;*

establishing qualification requirements for relevant professions; training and continuous professional development of specialists; certification of the readiness of specialists for the effective performance of functional duties; implementation of material and moral incentives for employees. Social dialogue on the issues of staffing the sphere of physical culture and sports should be aimed at adapting to the changing labor market against the background of the transition to a digital and climate-neutral economy and the emergence of new forms of employment. The results of the social dialogue between employers, employees and representatives of institutions of professional higher and higher education will help improve the living and working conditions of specialists (wages, working hours, annual leave, parental leave, training, health and safety measures).

Key words: *human potential, personnel, sports organizations, labor market, employment, social and economic role.*